

A lápi póc (*Umbra krameri* Walbaum, 1792) elterjedése és megőrzése a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság működési területén

Distribution and conservation of the European mudminnow (*Umbra krameri* Walbaum, 1792) at the range of the Fertő-Hanság National Park (North-West Hungary)

Ambrus A.¹, Sallai Z.²

¹Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság, Sarród

²Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság, Debrecen

Kulcsszavak: Hanság, Szigetköz, csatornák, betelepítés

Keywords: Hanság, Szigetköz, canals, introduction

Abstract

This article deals with the subrecent records of the Mudminnow from the Fertő-Hanság-Szigetköz area, the causes of the decline and the new records of the running faunistical works since 2005.

Kivonat

A közleményben a lápi póc Fertő-Hanság-Szigetköz térségre vonatkozó korábbi előfordulási helyei, a visszaszorulás okai és a 2005 óta folyó faunisztikai vizsgálatok által feltárt újabb eredmények kerülnek taglalásra. Az egyes területi egységek tekintetében konkrét beavatkozási javaslatok és elvégzendő feladatok kerülnek megfogalmazásra.

Bevezetés

A lápi póc magyarországi népessége a 19. századi folyószabályozásokat és lecsapolási munkákat követően drasztikusan lecsökkent. Az elmúlt évtizedek száraz évei számos kisvíz kiszáradását okozták, így további élőhelyeiről tűnt el a faj. Napjainkban az invazív amurgéb (*Perccottus glenii*) kompetíciója jelent további veszélyt fennmaradására. A halmozottan jelentkező negatív hatások indokolják, hogy az IUCN vörös listáján sebezhető (vulnerable) minősítésű faj a legújabb hazai értékelés szerint (Guti et al. 2014) veszélyeztetett (endangered) besorolást kapott. Ebben a helyzetben fontos, hogy a faj recens lelőhelyeit feltárjuk, s az ott élő populáció megőrzéséről gondoskodjunk. Dolgozatunk a vizsgált térség lápi póc állományainak jelenlegi helyzetéről és megőrzésének lehetőségeiről szolgál adatokkal.

Eredmények és értékelés

Korábbi lelőhelyek

A Fertő-Hanság térségében korábban jelentős állományai éltek a lápi pócnak. A Rábaköz-Hanság-Szigetköz vízrendszeréből még az utóbbi évtizedekben is népes kolóniákat jeleztek a kutatók, a Fertőből azonban csak archív adataink vannak. A tó magyar oldalán 1901-ben észlelték (Vutskits 1901), osztrák részről pedig egy 1935-ből származó adatát tartják nyilván (Wanzenböck & Spindler 1995).

A Hanság medencéjével valamelyest összefüggő vízrendszert képező Szigetközből Harka és Sallai (2004) még említi a lápi póc előfordulását, de a Duna elterelése után a legnagyobb állomány (Lipót, morotva) gyakorlatilag kipusztult, és szórványos adatai is egyre fogytak,

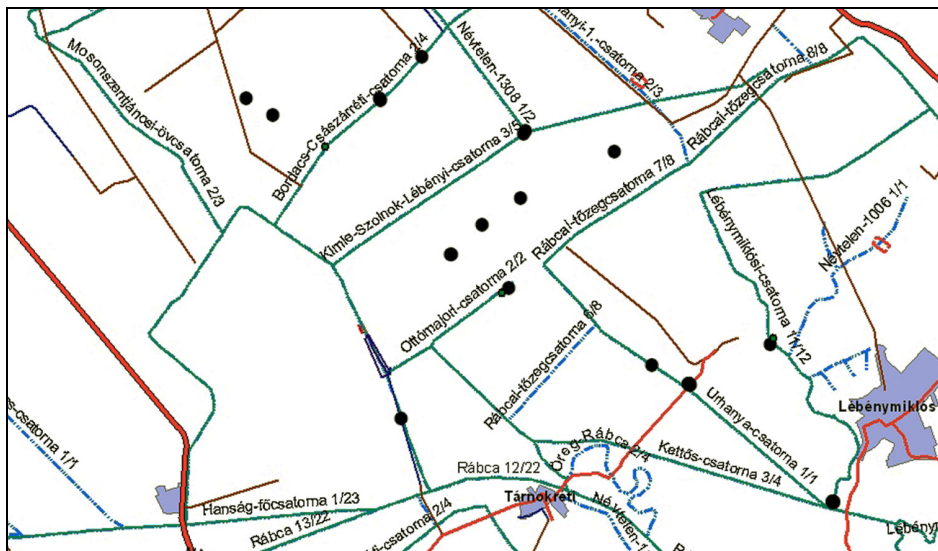
míg a legutóbbi évekre meg is szűntek a faj jelenlétéről szóló híradások. Néhány éve azonban egy mély fekvésű, az Öreg-Duna vízrendszerétől távolabbi területen (Lajmák), valamint a hozzá tartozó belvízcsatorna-rendszer ágaiban (Bácsi-csatorna, Örömkő-laposi-csatorna) – Szabó Csaba tájegységvezető útmutatása alapján a BioAqua Pro Kft. munkatársaival együtt – sikerült rátalálni a faj egy fennmaradt populációjára. Ezt követően a vízrendszer több pontján is előkerült, bár életterét a száraz időszak erősen szűkítette. Mára a Tóköz egykor ismert pócnépeiségei (Keresztessy 1992, Lengyel 1999) is eltűntek, az utolsó példányok a Kónyi-tó Tündér-tó kiszáradásával pusztultak el.

Sevcsik és munkatársai (2002) az Észak-Hanság egyetlen mintavételi pontján, az Ottómajori-csatornán találták meg a pócot. Ezt követően több vizsgálatra is sor került, kezdetben a vízi makrogerintelenek gyűjtésére használt kézi hálóval, később elektromos halászgép használatával, amelyek eredményeként a csatornarendszer több pontjáról sikerült kimutatni, főleg kisebb, dús növényzetű élőhelyekről.

Recens lelőhelyek

A lápi póc élőhelyeinek felkutatása az utóbbi 10 évben is folyt, lelőhelyeink a következők:

- 2005.04.09. Lébényi-csatorna (kb. 40-50 példány)
- 2008.07.30. Lébény, Ottómajori-csatorna (2) Sallai Z., Orcsik T., Ambrus A.
- 2008.07.30. Lébénymiklósi-csatorna (14) Sallai Z., Orcsik T., Ambrus A.
- 2008.07.30. Bordacs-Császáréti-csatorna (5) Sallai Z., Orcsik T., Ambrus A.
- 2008.07.30. Úrhanya-csatorna (22) Sallai Z., Orcsik T., Ambrus A.
- 2012.08.30. Bordacs-Császáréti-csatorna (genetikai vizsg.) Takács P. és mts., Ambrus A.
- 2013.01.10. Úrhanya-csatorna (6) Ambrus A., Kugler P.
- 2013.03.12. Ottómajori-csatorna (5) Ambrus A., Kovács N., Peszlen R.
- 2013.03.12. Névtelen-árok (1) Ambrus A., Kovács N., Peszlen R.
- 2013.06.26. Névtelen-árok, 9 gyűjtőhely (25) Ambrus A., Rottembiller A., Balogh H.
- 2013.10.16. Úrhanya-csatorna (13) Ambrus A.

1. ábra. A lápi póc recens lelőhelyei a Hanságban
Fig. 2. Recent spots of the mudminnow on the Szigetköz

A Dél-Hanságnak a Nyirkai-Hany nevű, 2001-ben elárasztott élőhely-rekonstrukciós területe közelében, a tőzeges talajon átszűrődött vízzel táplált egykori Rábca-ágak helyén lápi jellegű vizes élőhelyek alakultak ki. Ezekbe 2005-ben több száz lápi pócot sikerült telepíteni egy állománymentésből (a kiskunsági Kolon-tó vízszintjének csökkentésekor

kiszabadult, pusztulásra ítélt egyedekből). A kihelyezések időpontja és helyszíne a következő volt:

2005.04.09. Lébényi-csatorna (kb. 40-50)

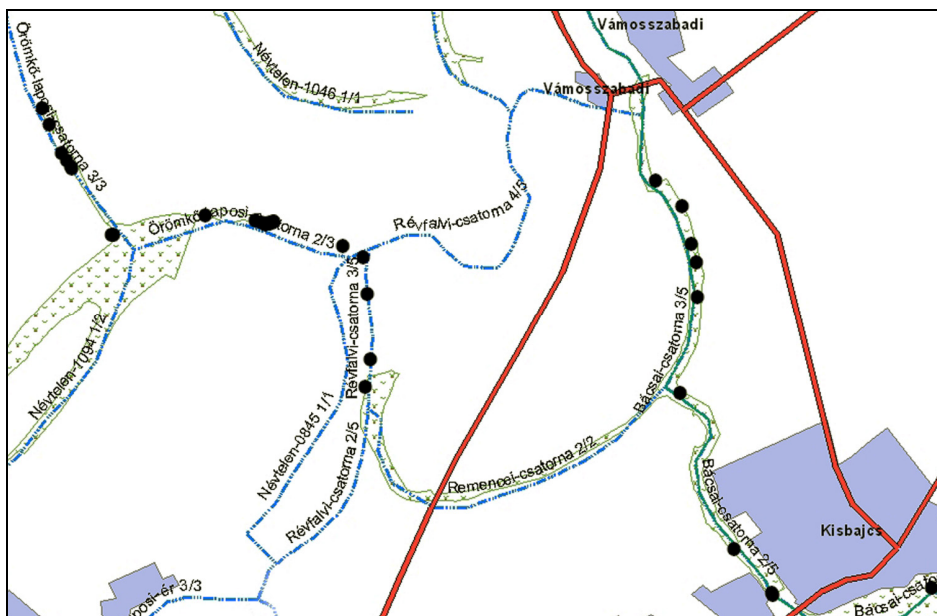
2005.04.09. Úrhanya-csatorna (50-60)

2005.04.09. Nyirkai-Hany II. sz. tó: (200-300)

2005.04.09. Nyirkai-Hany, Bikafej-rét, (rekonstrukción kívüli, lápi jellegű víztest, 250-300)

A betelepített állományok monitorozása azt mutatja, hogy a népségük azóta nemcsak megerősödött, hanem néhány további csatornába is eljutott.

A Szigetközben az egyetlen fennmaradt stabil populáció kiterjedése a Lajmák és a Bácsai-csatorna vízrendszerére korlátozódik. A jelenleg zajló vízépítési munkák a mentett oldali vízpótló rendszer bizonyos mértékű átalakításával járnak, ami a fennmaradt pócnépséget veszélyeztetné, ezért a főként csatornakotrásból, iszapolásból és kaszálásból álló munkákat szakaszoltuk, hogy az egyes szakaszok munkálatai között az állomány regenerálódhasson. A vízpótló rendszer üzemelése során újabb, alkalmas élőhelyek vízellátását is biztosítjuk.

2. ábra. A lápi póc recens lelőhelyei a Szigetközben
Fig. 2. Recent spots of the mudminnow on the Szigetköz

2010.09.30. Órömkő-laposi-csatorna több pontján (46 pld.), Ambrus A., Szabó Cs.

2010.10.07. Órömkő-laposi-csatorna (40), Sallai Z., Miskolczi L., Ambrus A.

2010.11.23. Bácsai-csatorna, (40), Ambrus A., Szabó Cs., Ásványi A., Horváth Gy.

2010.11.23. Révfalui-csatorna (9), Ambrus A., Szabó Cs., Ásványi A., Horváth Gy.

2010.11.23. Órömkő-laposi-csatorna (8), Ambrus A., Szabó Cs., Ásványi A., Horváth Gy.

2012.08.30. Órömkő-laposi-csatorna, genetikai mintavétel Takács P. és mts., Ambrus A.

2013.04.03. Órömkő-laposi-csatorna (6), Révfalui-csatorna (5), Ambrus A., Szabó Cs.

2013.05.10. Bácsai-csatorna (40), Órömkő-laposi-csatorna (1) Ambrus A. és mts.

2013.09.19. Órömkő-laposi-csatorna (12) Sallai Z., Miskolczi L., Ambrus A. és mts.

2013.10.16. Bácsai-tó (4), Erős T., Ambrus A.

2013.10.25. Bácsai-tó (1), Ambrus A.

2013.11.28. Órömkő-laposi-csatorna (6), Keserű B., Ambrus A., Szabó Cs., Véghelyi E.

Tervezett beavatkozások a faj megőrzése érdekében

Mára az ország keleti felén tapasztalt amurgéb-terjeszkedés miatt nyilvánvalóvá vált, hogy a lápi póc hazai állományát hatékony eszközökkel kell megsegíteni. A faj megőrzése érdekében készült egy fajvédelmi program (Tatár et al. 2010), amelynek lényege a mesterséges szaporítás és visszatelepítés, Müller és munkatársai (2011) pedig részletesen ismertették a mesterséges szaporítás módszerét és a módszer alkalmazásának sikerét. A lehetőség tehát adott, az alkalmas területek kiválasztása után haladéktalanul el kell kezdeni a munkát, lehetőség szerint helyben gyűjtött anyaállománnyal. A lápi póc hazai populációinak a genetikai vizsgálatának eredményei hamarosan publikusak lesznek (Takács Péter szóbeli közlése), s ennek alapján sor kerülhet esetleg más területek benépesítésére is.

A Fertő déli, tőzeges területein található néhány olyan víztest, csatorna, árok és egy korábban felhagyott tőzegbánya (Hidegség), ahol a lápi póc feltehetőleg megtalálná létfeltételeit. A Fertő környékére való visszatelepítést a Hanságból származó népelességgel lenne célszerű megkísérelni.

Az Észak-Hanságban a csatornarendszer fenntartási munkái veszélyeztetik a faj fennmaradását. Itt a térségi vízgazdálkodási elvek felülvizsgálata jelent sürgető feladatot. El kell dönteni, hogy egyáltalán szükség van-e a Hanság ilyen mértékű, folyamatos lecsapolására. Ugyanis a védett és a Natura 2000-es területek létesítéséhez a fő indokot nem a területen folytatott (főleg erdő-)gazdálkodás, hanem a lápi jellegű vegetáció és a jellegzetes állatvilág – benne a lápi póc – fenntartása adja.

A Dél-Hanságban – a Nyirkai-Hany mellett – megfelelő vízellátottság esetén a Fövényes-tó tűnik alkalmasnak hasonló jellegű, „üzemszerű” szaporítási kísérlet helyszínéül, amihez az előkészületek megtörténtek, de a vízvisszatartó műtárgy még javításra szorul.

A Szigetközben a Lipóti-morotva – noha jelentős és folyamatos vízpótlásban részesül – úgy tűnik, még nem nyerte vissza korábbi állapotát (halnépességének tetemes részét teszik ki az invazív fajok), a lápi póc visszatelepítésére még nem látszik alkalmasnak. Megfelelő élőhelynek tűnik viszont a Zátonyi-Duna, ahol korábban élt a lápi póc, illetve annak egyik holtága, valamint egy vízrendszerhez kapcsolódó csatorna, amely a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság kezelésében van.

Irodalom

- Guti G., Sallai Z., Harka Á. (2014): A magyarországi halfajok természetvédelmi státusza és a halfauna természetvédelmi értékelése. *Pisces Hungarici* 8: 19–28.
- Harka Á., Sallai Z. (2004): *Magyarország halfaunája*. Nimfea Természetvédelmi Egyesület, Szarvas. pp. 269.
- Keresztessy K. (1992): Halfaunanisztikai kutatások a Fertő és a Hanság körzetében. *Halászat* 85/2: 58–60.
- Lengyel P. (1999): A kónyi Tündér-tó (Fertő–Hanság Nemzeti Park) halfaunája. *A Puszta* 15: 97–100.
- Müller T., Balován B., Tatár S., Müllerné T.M., Urbányi B., Demény F. (2011): A lápi póc (*Umbra krameri*) szaporítása és nevelése a természetesvízi állományok fenntartása és megeőrzése érdekében. *Pisces Hungarici* 5: 15–20.
- Sevcsik A., Vida A., Vörös J. (2002): Ichthyofauna of the Hanság. p. 725–733. In: Mahunka S. (ed.): *The fauna of the Fertő-Hanság National Park*. Hungarian Natural History Museum, Budapest.
- Tatár S., Sallai Z., Demény F., Urbányi B., Tóth B., Müller T. (2010): Lápi póc fajvédelmi mintaprogram. *Halászat* 103/2: 70–75.
- Vutskits Gy. (1901): Magyar- és Horvátország ritkább halfajainak újabb termőhelyeiről és földrajzi elterjedéséről. *Természettudományi Közlemények, Pótfüzet* 33: 158–162.
- Wanzenböck, J., Spindler, T. (1995): Rediscovery of *Umbra krameri* Walbaum, 1792 in Austria, and subsequent investigations. *Annalen des Naturhistorischen Museums in Wien* 97 B: 450–457.

Authors:

András Ambrus (ambrus.andras@gmail.com), Zoltán Sallai (csuka@akvapark.hu)